

2. A szoftverek csoportosítása, jogi védelme (1.2)

Milyen szoftvereket használt az iskolai tanulmányai során! Milyen csoportokba sorolhatjuk ezeket a szoftvereket?

Csoportosítsa a szoftvereket a felhasználói jogok alapján! Mik a szabad szoftverek jellemzői?

Hogyan védjük a szellemi alkotásokat, termékeket? Mit nevezünk szerzői jognak?

Milyen előnyei vannak a legálisan használt kereskedelmi szoftvernek a kalózmásolattal szemben?

Használt szoftverek:

Microsoft Windows XP Professional mely a Microsoft Windows operációs rendszer egyik verziója.

A Microsoft® Office Word 2003 szövegszerkesztő program mellyel dokumentumokat, weblapokat készíthetünk, szerkeszthetünk.

Microsoft Office Excel 2003 , mellyel számításokat végezhetünk, adatokat elemezhetünk.

Microsoft® Office PowerPoint® 2003, mellyel bemutatókat készíthetünk diavetítésekhez, értekezletekhez és weblapokhoz.

A Microsoft Office Access program, mellyel adatbázisokat és programokat készíthetünk adatainak nyilvántartásához és kezeléséhez.

A **Mozilla Firefox**, mely egy nyílt forráskódú, ingyenes webböngésző program.

A **GIMP** , mely egy bittérképes képszerkesztő program. Támogatja a rétegek kezelését, átlátszóságot. Van némi vektorgrafikus támogatás is benne.

Szoftverek csoportosítása:

- **Operációs rendszer:** olyan rendszerszoftver, amely a kezeli és vezérli a hardvert, valamint a felhasználó részére könnyen kezelhető és programozható felületet nyújt.
- **Fejlesztői rendszerek:** Programnyelvek(C++) (emelt szinten tanulják)
- **Alkalmazói szoftverek:** irodai, mérnöki, játék, multimédia, stb., szoftverek.

Szoftverek csoportosítása a felhasználói jog szempontjából

kereskedelmi programok: Ide soroljuk azokat a programokat, melyeket a szerzőjük azért hozott létre, hogy kereskedelmi forgalomba helyezze azokat. Ezek legfontosabb jellemzői, hogy beszerzésük kizárólag megvásárlással történhet. A felhasználó nem **tulajdonjogot** szerez akkor, amikor egy szoftvert megvesz, hanem az adott példány **kizárólagos felhasználói jogát**. A szerző általában programozó, vagy program-fejlesztő cég, A szoftver pedig egy szoftverterjesztéssel foglalkozó cégen keresztül kerülhet el a felhasználóig. A programhoz minden esetben dokumentáció is tartozik, amely azonban nem mindig papíralapú, a dokumentáció gyakran kizárólag elektronikus formában található meg, amelyet a felhasználó igény szerint kinyomtathat. A kereskedelmi szoftverek terjesztői gyakran nyújtanak a kínált programjaikhoz extra támogatást - azaz vállalják, hogy a felhasználóknak szaktanácsadást nyújtanak, ingyenes termékismertetőket küldenek, vagy a szoftver következő verziójára való átlépést alacsonyabb áron biztosítják. Ezt a különleges támogatást gyakran csak azoknak a felhasználóknak nyújtják, akik regisztrálták a programot. Az ingyenes regisztráció során a felhasználó sajátmagáról illetve számítógépéről szolgáltat adatokat, amelyek elméletileg a jobb tanácsadást, személyre szabott problémamegoldást segítik elő.

A **shareware licenc** alatt megjelentetett programok ingyenesen beszerezhetők, és szabadon terjeszthetők, kipróbálhatóak, de a próbaidő általában 30 nap letele után regisztráltatni kell, és a használatáért fizetni kell. Gyakran addig nem működnek teljes körűen. Esetleg néhány funkció nem működik (mentés, nyomtatás). A teljes körű használatért fizetni kell. Ha ezt nem tesszük, akkor egy bizonyos idő után, vagy egy bizonyos indítás után nem működik. Ez bizonyos esetekben azt jelenti, hogy a program shareware verziója a teljes verziós program csak egy töredékét tartalmazza. A shareware programok esetében fennáll a lehetőség, hogy a felhasználó a vételár kifizetése előtt kipróbálja az adott szoftvert, majd a kipróbálási idő lejártával döntsön csak arról, hogy megvásárolja-e.

Freeware programok

Azok a programok, amelyeket szerzőjük freeware-ré nyilvánított, minden esetben ingyenesek. Ezek a programok szabadon terjeszthetők, és a felhasználásukra sincsen korlátozás. A szabad szoftverekkel ellentétben azonban a freeware programok forráskódja nem ismerhető meg, és így a program nem is módosítható. Leggyakrabban a számítógépes munkához kapcsolódó segédprogramok kerülnek ilyen licenctípus alatti megjelenésre. A freeware kategória nem azonos a public domain-nel, hiszen itt a program írója fenntart magának bizonyos szerzői jogokat - a személyéhez fűződő jogokat -, mindössze a terjesztés és a használat

vonatkozásában nyújt szélesebb lehetőségeket a felhasználónak. Az ilyen szoftvert alkotója átsorolhatja más kategóriákba; gyakori példa, hogy egy sikeres freeware program újabb verziói shareware, majd később kereskedelmi szoftverként jelennek meg. A freeware programokhoz gyakran nem is mellékelik a konkrét licencszerződést, csak arra utalnak, hogy a programot freeware kategóriába sorolták. Ebben az esetben a freeware licenc általánosan elfogadott feltételei az irányadóak.

A trial (kipróbálásra kiadott) szoftver nagyon hasonló az időkorlátos shareware programokhoz, ugyanúgy ingyen használható egy bizonyos ideig, ami után a további használat feltétele a regisztrációs díj kifizetése. Ezek a programok azonban **nem** szabadon terjeszthetők, általában a felhasználó más szoftver, vagy hardvertermék megvásárlásával jut hozzájuk.

A szabad (free) szoftverek

Az első említendő dolog a szabad szoftverek bemutatásánál az, hogy a "szabad" jelző nem azonos a freeware kifejezésben szereplő "free" szóval; amely az utóbbi esetben "ingyenes"-ként fordítható. A szabad szoftverek ingyenesen beszerezhetők. Ez tipikusan az internetről való letöltés lehetőségét jelenti, de bármilyen más terjesztési mód is szóba jöhet, például újságok CD-mellékeltén, vagy akár ismerőstől, az ő példányáról való másolat készítésével. Ez a feltétel nem zárja ki azt, hogy a programot ellenérték fejében is terjesszék, azonban nyilvánvaló, hogy az ellenérték fejében a felhasználó egyéb szolgáltatásokat fog elvárni - hiszen ezek nélkül a programot ingyen is beszerezheti. Ilyen egyéb szolgáltatás lehet például a szabad szoftverek összegyűjtése és válogatása és ezek együttes terjesztése, részletes dokumentáció összeállítása vagy különleges garancia nyújtása. A program terjesztőjének a terjesztés megkezdéséhez nincs szüksége a program készítőjének engedélyére továbbá a terjesztésből szerzett nyereségből nem kötelező a készítőnek juttatni. Ettől függetlenül a terjesztő szinte minden esetben támogatja a fejlesztői közösséget, hiszen a további eredményes terjesztéshez azok újabb termékeire van utalva. A terjesztéssel a megkötés : - a forgalmazónak forráskódot minden esetben ingyenesen rendelkezésére kell bocsátani a felhasználónak, valamint a programmal együtt kell annak dokumentációját is terjeszteni.

A fenti terjesztési módnak köszönhetően a szabad szoftverek piaci részesedése jelentősen megnőtt, bebizonyosodott, hogy a "szabad szoftver" licenelési koncepció a piacon is életképes, ezt mutatják például a különböző Linux-disztribúciók kiadásával foglalkozó cégek komoly sikerei, vagy hogy a szoftverpiac jelentős részét "uraló" Microsoft komoly, veszélyes konkurenciának tartja az ilyen termékeket.

A program szabadon használható. Nem állnak fenn tehát megkötések a használó alanyára, a használat időtartamára, a felhasználó szervezeti formájára, vagy egyéb körülményre. A program szabadon terjeszthető. Ez szoros összefüggésben áll az ingyenes beszerezhetőséggel. A program forráskódja megismerhető, és ezáltal a program módosítható, valamint ennek alapján új program (származék) hozható létre.

Sok esetben ezekre a szoftverekre a GNU General Public License érvényes. A GPL alatt készült szoftverek forráskódja nyilvános, szabadon felhasználható és terjeszthető, azzal a feltétellel, hogy a forráskód felhasználásával létrehozott új szoftverek is GPL alatt maradnak.

A "félszabad" programok

A tulajdonosi és a szabad szoftverek kategóriája között található egy vegyes licenctípus, amely a felhasználó személyétől, illetve a szoftver felhasználásának céljától teszi függővé annak státuszát. Általában a magáncélra és üzleti célra való felhasználást különböztetik meg, azzal a kitételrel, hogy az oktatásban való felhasználást szinte mindig a magáncélú felhasználással egyező; kedvezőbb kategóriába sorolják. Más esetekben konkrétan a magánszemélyek, és az üzleti vállalkozások között tesznek különbséget; azonban ezekben az esetekben az egyéni vállalkozók, vagy más olyan felhasználók, akiknél a magáncélú és az üzleti felhasználás nem választható el élesen (tipikusan az "otthoni irodában" dolgozók), általában a magánszemélyekkel azonos besorolásba kerülnek. Ezen licencszerződések értelmében a megjelölt célokra, illetve a megjelölt személyek számára ingyenesen lehet használni a programot, kizárólag az üzleti felhasználás vonja maga után a vételár megfizetésének kötelezettségét. Így ezek a programok az üzleti felhasználók számára kereskedelmi programokként, a magánfelhasználók számára freeware vagy szabad szoftverekként jelennek meg (attól függően, hogy a forráskód megismerhető és módosítható-e).

A félszabad szoftverlicenc egyrészt jelentős szabadságokat biztosít a magáncélú felhasználónak, másrészt megvédi a fejlesztő cégek érdekeit az üzleti célú felhasználókkal szemben. Figyelembe véve az illegális szoftverhasználat magas arányát - különösen magánszemélyeknél - és azt a tényt, hogy a magánszemélyek szoftverhasználatának legálisságát csak nagyon nehezen lehet a különböző szabadságjogok megsértése nélkül ellenőrizni, a félszabad szoftverlicenc használata optimálisnak tűnik. A szoftverkészítő cég jogai azon felhasználókkal szemben csökkennek, akikkel szemben ezen jogait csak nehezen, vagy egyáltalán nem tudná

érvényesíteni, a magánfelhasználók pedig különlegesen széles jogköröket kapnak a szoftverrel kapcsolatban; amely a szoftverkészítő cég számára is előnyökkel jár. (Az szabadon terjeszthetőség miatt a piaci részesedés radikálisan megnőhet, a szabad forráskód alapján pedig sokezer önkéntes fejlesztő munkáját hasznosíthatja.) A félszabad licenc viszont nyilvánvalóan nem használható olyan termékeknél, amelyek vagy csak magánfelhasználásra készülnek (tipikus példa erre a játékprogramok), vagy amelyek csak üzleti célra használhatók (pl: kiadványszerkesztők, CAD programok, stb).

A szerzői jog: A szerzői jog védelemben részesíti:

- az irodalom,
- a tudomány,
- a művészet

minden olyan alkotását, mely egyéni, eredeti jelleggel bír és rögzítve van. Azaz a szoftver is.

A szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta. Ha a műnek egyéni, eredeti jellege van, szerzői jogi védelem alatt áll a mű átdolgozása, feldolgozása vagy fordítása is.

A szerzői jogi törvény 1999. szeptember 1-én lépett hatályba.

Az eredeti számítógépes program az azt létrehozó személy vagy vállalat **szellemi tulajdona**. A számítógépes programokat szerzői jogi törvény védi, amely kimondja, hogy az ilyen művek engedély nélküli másolása törvénybe ütköző cselekedet.

Védelemben részesül:

- 1) **Forrásprogram (forráskód)**(A programozók a programjaikat valamilyen programozási nyelven írják meg. Az így megírt program a forrásprogram.)
- 2) **Tárgyi program** (A forrásprogramot, valamely fordító és/vagy értelmező program lefordítja olyan alakba, amit a CPU megért és végre tud hajtani. Ezt használjuk, futtatjuk a gépünkön. (beleértve a felhasználói programokat és operációs rendszereket egyaránt).
- 3) **A számítógéppel** vagy a **számítógép segítségével alkotott műveket**.
- 4) **Kísérő anyag**. A jó programhoz jó dokumentáció is tartozik. Ezek a dokumentációk is több-félek lehetnek. Attól függően, hogy kinek íródtak, felhasználóknak vagy fejlesztőknek.

A szoftverek védelmére két lehetőség adódik a technikai védelem és jogi védelem.

A **technikai védelem**hez tartozik az illetéktelen hozzáférés elleni védelem és a másolásvédelem.

A **jogi védelem** a szerzői jog. A jogi védelemhez tartozik a **szoftverszerződés**. Ebben írják le a jogszabályok által biztosított védelmi intézkedéseket.

Egy adott szoftver esetében a licencszerződés határozza meg a szerzői jog tulajdonosa által megengedett szoftverhasználat feltételeit. A szoftverhez adott licencszerződésre külön utalás történik a szoftver dokumentációjában, vagy a program indításakor megjelenő képernyőn is.

Hitelességi bizonyítvány: A készítő igazolja, hogy a dokumentum hiteles.

A érvek a jogtisztta szoftverek használata mellett

Megbízható programot kapunk; megkapjuk a szoftver teljes dokumentációját; új verziók megjelenésekor a szoftverfrissítést csökkentett áron megkapjuk;

Kockázat: Viselnünk kell a törvény megsértésének jogi és anyagi következményeit!

A szerzői jog megsértése a BTK 329/A.§-ba ütközik.

A jogtalan szoftverhasználat visszaszorítása érdekében 1988 óta dolgozik a **BSA** (Business Software Alliance) nemzetközi civil szervezet is.